

5. Uitgebreide soort bespreking.

5.1. Wintertaling en Slobbeend - *Anas crecca* & *Anas clypeata*

In de maanden mrt en apr maken grondeenden een niet onbelangrijk deel uit van de langstrekkende vogels. Dit geldt dan vooral voor de Noordhollandse kust, Zuid-Holland en het Waddengebied geven veel kleinere aantallen te zien. Het voorjaar van 1984 liet sterke doortrek van Wintertalingen en Slobbeenden zien, hoewel het trekpatroon op zich niet afweek van wat voor deze soorten reeds bekend is (cf. Camphuysen en van Dijk, 1983).

De doortrek van de Wintertaling begon in de tweede week van mrt. De grootste aantallen kwamen langs in de eerste twee weken van apr en tot het eind van deze maand bleven regelmatig groepjes passeren. De verschillen tussen de drie deelgebieden waren ook nu weer opmerkelijk. Zo reikten aan de Noordhollandse kust 23 uurtotale boven de 100 exx., op Texel werd slechts één uur met meer dan 100 Wintertalingen vastgesteld, in Zuid-Holland zelfs geen enkel.

De beste trekdagen waren:

11 mrt Hbz 726 N in 5 uren
08 apr IJm 123 N en 40 tp in 3 uren
Hbz 715 N in 7 uren
09 apr Huisd 341 N in 1 uur
Texel 153 N in 1 uur
10 apr Hbz 1349 N in 9 uren

De eerste Slobbeenden trokken begin mrt al langs, maar in de tweede week van apr passeerden pas de meeste exx. Ook bij deze soort liepen de aantallen per deelgebied sterk uiteen; in NH werden in 44 uren 10 of meer Slobbeenden geteld, in ZH waren dat 7 uren en op Texel slechts 1 uur. De volgende dagen gaven de beste trek te zien:

20 mrt Castr 49 N in 2 uren
07 apr Texel 25 N in 3 uren
13 apr Schev 45 N in 1 uur
Hbz 111 N in 5 uren
14 apr Hbz 157 N in 4 uren

Voor zowel de Wintertaling als de Slobbeend kan 1984 als een record (voor-)jaar beschouwd worden. Dit blijkt uit onderstaande tabel waarin de voorjaarstotalen van de afgelopen 5 jaren vermeld staan, alleen noordwaarts vliegende vogels zijn in deze tabel opgenomen.

Wintertaling	1980	1981	1982	1983	1984
Zuid-Holland	1891- 2,4	656- 1,4	651- 1,5	512- 1,0	808- 1,7
Noord-Holland	4777-11,2	4325-12,8	7334-14,2	5424-11,7	8363-19,8
Waddengebied	227- 1,7	230- 1,3	1121- 4,1	257- 1,4	532- 3,3
Slobbeend	1980	1981	1982	1983	1984
Zuid-Holland	604- 0,8	197- 0,4	435- 1,0	94- 0,2	301- 0,6
Noord-Holland	675- 1,6	317- 0,9	713- 1,4	347- 0,7	1236- 2,9
Waddengebied	6- 0,0	20- 0,1	37- 0,1	12- 0,1	47- 0,3

Tabel 5.1. Voorjaarstotalen van noordwaarts vliegende vogels en seizoensgemiddelden voor de Wintertaling - *Anas crecca* en Slobbeend - *Anas clypeata*.

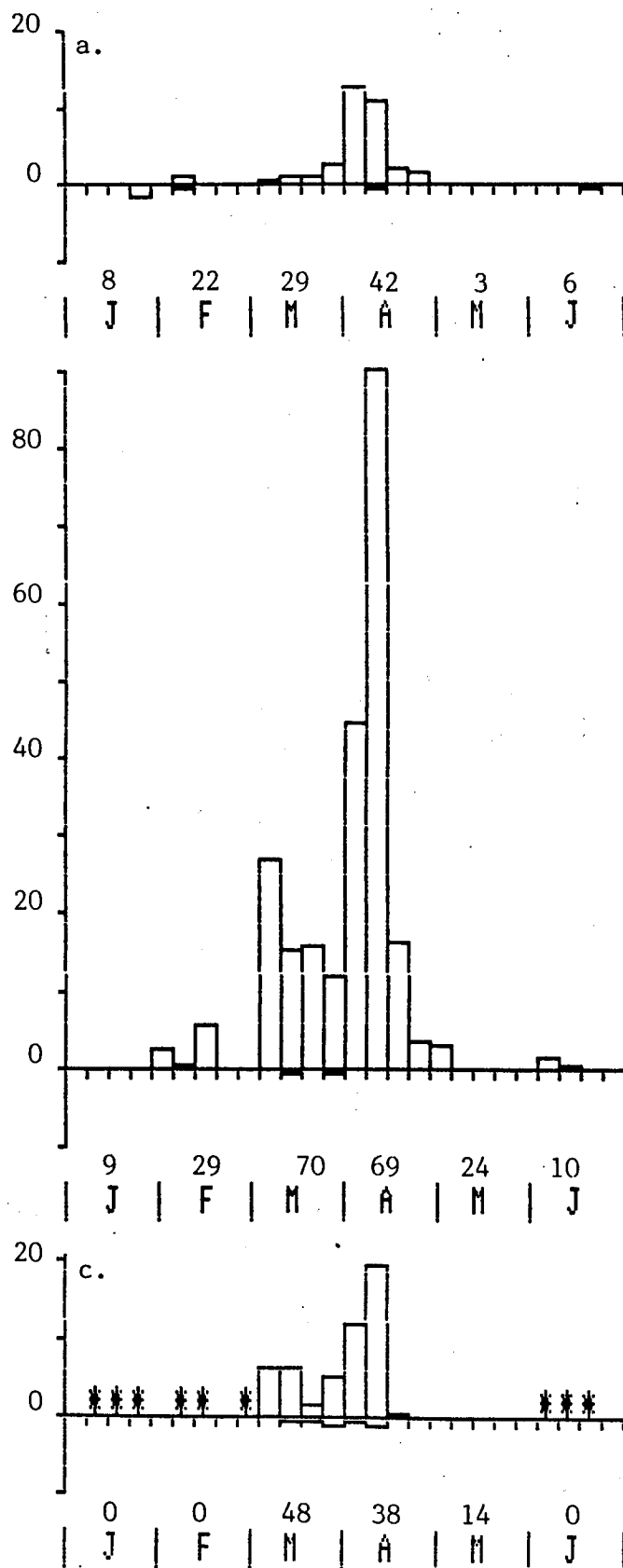
Table 5.1. Spring totals and means (of birds flying north) for the Teal and the Shoveler.

Uit tabel 5.1. blijkt duidelijk dat in NH van beide soorten de grootste aantallen langstrekken. Het lijkt erop dat de meeste vogels welke in dit kustdeel gezien worden niet afkomstig zijn uit de Zeeuwse wateren, anders zouden ook langs de Zuidhollandse kust grotere aantallen waargenomen moeten worden. Vermoedelijk komt het merendeel van deze eenden uit Engeland en Ierland en steken ze tijdens de voorjaarstrek na het verlaten van de Engelse zuidoostkust rechtstreeks de Noordzee over om ter hoogte van IJm (waar zich in het voorjaar vaak flinke groepen Wintertalingen ophouden) de Nederlandse kust te bereiken. Bij de Meetpost Noordwijk werden beide soorten in de periode 1978-1981 zeer weinig gezien (Camphuysen en Den Ouden, 1983). Bij de Waddeneilanden vliegt het grootste deel achterlangs over het Marsdiep of de eilanden op.

De verhouding man:vrouw voor de Wintertaling verschilde per deelgebied vrij weinig, hoewel het opmerkelijk is dat zowel aan de Noord- als Zuidhollandse kust het aandeel vrouwtjes een fractie hoger was (NH 0,99:1,0, ZH 0,95:1,0 en Wadden 1,07:1,0). Camphuysen en Van Dijk (1983) noemen voor de periode 1977-1979 een steeds iets hoger aantal mannetjes.

Bij de Slobbeend werden wel duidelijk meer mannetjes geregistreerd, de verhouding man:vrouw bedroeg:
ZH 1,26:1,0 NH 1,38:1,0 Wadden 1,50:1,0

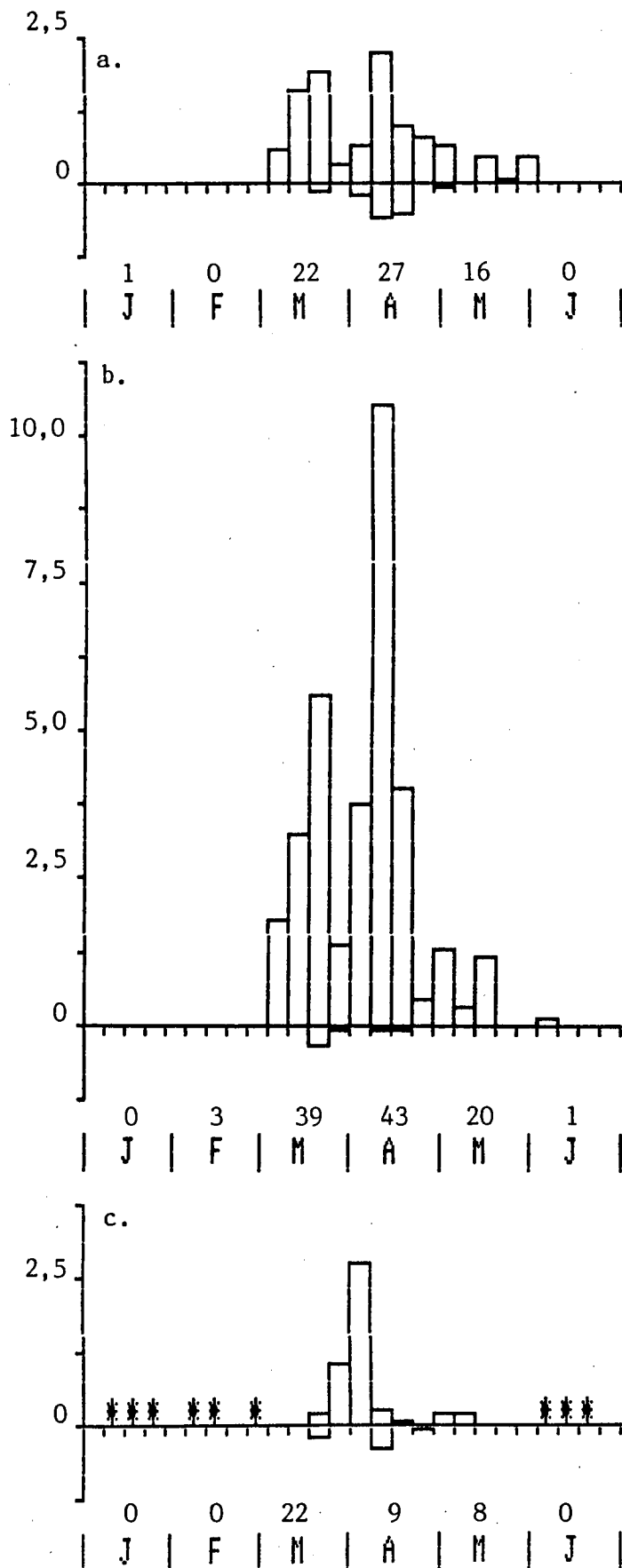
Frits-Jan Maas

figuur 5.1.1. (zie hfst. 7)

Wintertaling - *Anas crecca*

- a. Zuid Holland + IJmuiden
- b. Noord Holland
- c. Waddengebied

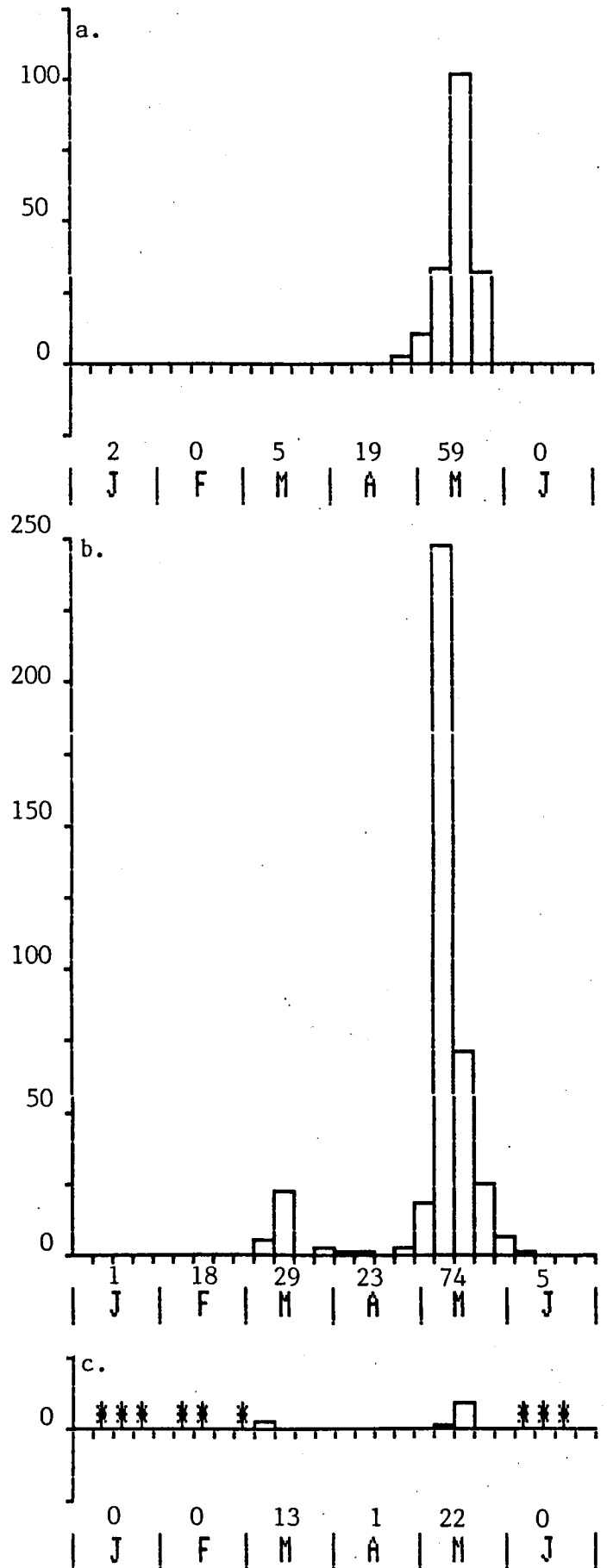
figuur 5.1.2. (zie hfst. 7)

Slobeend - *Anas clypeata*

a. Zuid Holland + IJmuiden

b. Noord Holland

c. Waddengebied

figuur 5.2.1. (zie hfst. 7)

Kanoet - *Calidris canutus*

a. Zuid Holland + IJmuiden

b. Noord Holland

c. Waddengebied

5.2. Kanoet - *Calidris canutus*

De Kanoet behoort tot de groep steltlopers die als laatste doortrekt in het voorjaar. Dit doordat hun broedgebieden in de arctische gebieden liggen, waar het voorjaar later inzet dan in de broedgebieden van meer zuidelijk broedende steltlopers zodat zij pas later van hun overwinteringsgebieden hoeven te vertrekken.

De Europese Kanoeten worden in twee populaties verdeeld. Eén die broed in Canada, Spitsbergen en Groenland en één die in Siberië broedt. Aannemelijk wordt gemaakt dat beide populaties verschillende trekwegen en doortrektijden hebben en dat de trek langs onze kust alleen uit Siberië afkomstige vogels bestaat. In feb tot apr verlaten de westelijke Kanoeten hun overwinteringsgebieden (Prater, 1981; Meininger et.al., 1984; Smit en Wolff, 1980).

De Siberische vogels overwinteren massaal in NW-Afrika met ca. 830.000 exx. In mei trekken deze vogels snel weg naar het noorden (Dick et.al., 1976). In mei werd ook een doortrekpiek in het Deltagebied geconstateerd met ca. 10.000 exx. (Meininger et.al., 1984). Ook in het oostelijk Waddengebied wordt in deze tijd een toename van het aantal pleisterende vogels waargenomen, doch de grootste aantallen zijn dan te vinden in het Waddengebied bij Sleswijk-Holstein.

Daar langs de Hollandse kust alleen in mei een doortrekpiek waarneembaar is, is het aannemelijk dat we hier te maken hebben met de Siberische vogels. Gezien het geringe aantal dat bij de Waddeneilanden wordt waargenomen kan aangenomen worden dat de Kanoet door de Waddenzee (of over het IJsselmeer?) naar de Noordduitse bocht vliegt.

In het voorjaar van 1984 werd de Kanoet in jan en feb vrijwel niet opgemerkt. Pas in de tweede week van mrt werd enige trek waargenomen (mogelijk vogels van de westelijke populatie), echter alleen aan de Noordhollandse kust. Duidelijk bleek weer de sterk gepiekte doortrek van deze soort; 85% van het voorjaars totaal werd waargenomen in de tweede en derde week van mei. Langs de Hbz waren 12 en 13 mei de absolute topdagen, ongeveer 50% van het Noordhollandse totaal werd in deze twee dagen waargenomen.

12 mei Hbz 1136+778+135+64 N 05.00-09.00 uur
13 mei Hbz 643+1288+513+160+82 N 05.00-10.00 uur

Langs de Zuidhollandse kust werd in de eerste week van mei al wat trek waargenomen. 12 mei bleek, in tegenstelling tot NH, weinig Kanoeten op te leveren. Hier werden de grootste aantallen genoteerd op de 14e en 15e mei.

14 mei Schev 109+358+180+262+205 N 06.00-11.00 uur
Noordw 580 N 06.00-07.00 uur
15 mei Schev 105+230+132 N 05.00-08.00 uur
Noordw 180 N 06.00-07.00 uur

De aantallen die langs de Waddenkust werden waargenomen zijn verwaarloosbaar klein, n.l. 138 N in het gehele seizoen.

Leo Stegeman

5.3. Bonte Strandloper - *Calidris alpina*

Dit voorjaar werd een record aantal Bonte Strandlopers langs de Hollandse kust waargenomen, te weten 25.870 exx. op weg naar het noorden. Tabel 5.3.1. laat zien dat dit voor het gehele eerste halfjaar neerkwam op 23,7 trekkers per uur en geeft tevens de aantallen trekkers per uur voor de voorafgaande jaren.

	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
n/hour	19,1	10,2	18,9	4,5	3,6	7,6	11,3	2,9	11,7	3,1	23,7
hours	440	861	1064	1809	2022	1265	1226	809	953	1027	1091

Tabel 5.3.1. Gemiddeld aantal Bonte Strandlopers per uur naar noord in het voorjaar (1974-1984).

Table 5.3.1. Mean number of Dunlins per hour northwards in spring (1974-1984).

Zowel figuur 5.3.1. als het beeld van de trek in de afgelopen jaren (Jansen 1979, Van Dijk & Wassink 1980 en Camphuysen & Van Dijk 1983) laten zien dat de grootste aantallen Bonte Strandlopers veelal in mrt langstrekken, maar dat ook begin apr, eind apr/begin mei en half mei pieken op (kunnen) leveren. Onderstaand overzicht van de beste uren suggereert ongeveer hetzelfde beeld.

07 mrt Hbz 399+409+148+37+24+22+28 N 08.00-15.00 uur
10 mrt Hbz 430+574+461+88+75+32 N 08.00-14.00 uur
11 mrt Hbz 644+965+632+349+61+21+49 N 07.00-14.00 uur
18 mrt Schev 284+300 N 07.00-09.00 uur
Noordw 150 N 09.00-10.00 uur
Monster 215 N 10.00-11.00 uur
Hbz 172+510+1021+816+316+205+259 N 07.00-14.00 uur
21 mrt Castr 1481+791 N 10.00-12.00 uur
31 mrt Hbz 331+314+455+162+155+3+36 +0+457 N 07 - 17 uur
04 apr Hbz 420+204+141 N 07.00-10.00 uur
14 mei Huisd 900 N 09.00-10.00 uur

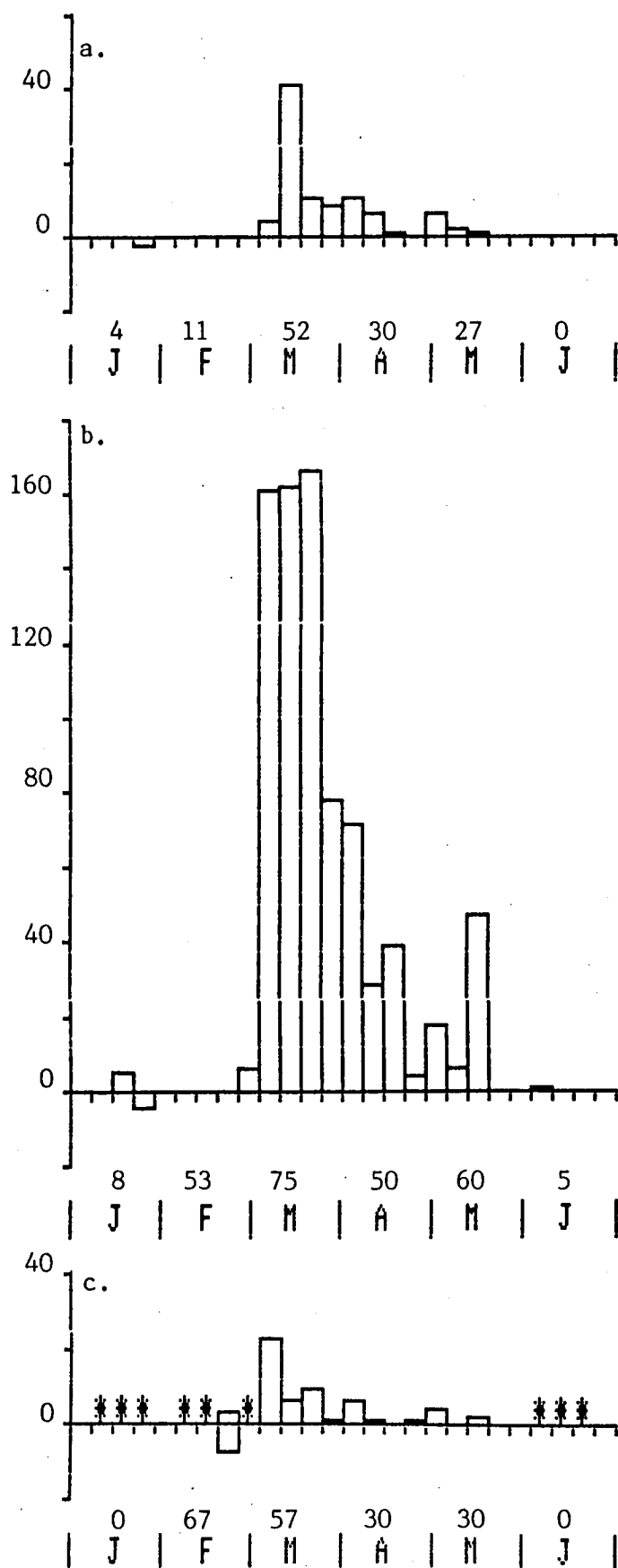
Vanwege het dit jaar sterk opvallende voorkomen van deze soort voor de kust is in dit verslag een poging gedaan dit nogal ingewikkelde patroon met behulp van literatuurgegevens ietwat op te helderen.

Bij de trek van de Bonte Strandloper door ons land kunnen we met drie vrijwel niet in het veld te onderscheiden subspecies van zeker vier verschillende populaties te maken hebben, te weten de nominaatvorm *alpina* uit Noord-Scandinavië en NW-Rusland, *schinzii* uit de Baltische staten en Zuid-Scandinavië, *schinzii* uit IJsland en ZO-Groenland (die later broeden dan de oostelijke *schinzii*) en *arctica* uit NO-Groenland, die nog later (pas in jun) broedt (Cramp & Simmons 1983). Hierdoor is het beeld van de trek nogal gecompliceerd en zijn de verschillende waar te nemen trekgolven in veel gevallen niet eenduidig interpreteerbaar.

In het algemeen wordt aangenomen dat de in NW-Europa (Waddenzee, Deltagebied en vooral ook de Britse estuaria) overwinterende Bonte Strandlopers vrijwel alle tot de ondersoort *alpina* behoren (Ferns 1981, Smit & Wolff 1981, Cramp & Simmons 1983). Naar schatting bestaat deze populatie uit ongeveer anderhalf miljoen vogels, waarvan ongeveer 650.000 in de Britse estuaria verblijven, terwijl het Nederlandse Deltagebied en de Nederlandse Waddenzee samen c. 190.000 overwinteraars herbergen (Prater 1981, Smit & Wolff 1981, Meininger et.al. 1984). Van zowel *schinzii* als *arctica* wordt aangenomen dat de overwinteringsgebieden in NW-Afrika liggen. Recente tellingen op de Bnac d'Arguin, Mauritanië doen vermoeden, dat deze winterpopulatie ook zeker een miljoen vogels bedraagt (Altenburg et.al. 1982).

Uit de door Prater (1981) samengevatte tellingen van de Britse estuaria blijkt dat tussen feb en apr vrijwel alle overwinterende Bontjes de Britse eilanden verlaten. In het Nederlandse zowel als in het Duitse Waddengebied nemen de aantallen Bonte Strandlopers dan ook toe vanaf mrt en blijven (vrij) hoog tot in mei. In het Nederlandse deel nemen de aantallen in mei al iets af, maar meer naar het oosten is eerder het omgekeerde het geval (Smit & Wolff 1981). De zuidelijkst broedende *schinzii* uit het Oostzeegebied beginnen hun broedcyclus al eind april/begin mei (Cramp & Simmons 1983), zodat ook voor deze populatie de piek van de doortrek door ons land in mrt en begin apr verwacht mag worden. Over de timing van de wegtrek van Bonte Strandlopers uit NW-Afrika is helaas vrijwel niets bekend, dat hierover opheldering kan verschaffen, maar de *schinzii* uit het Oostzeegebied zullen ongetwijfeld eerder vertrekken dan die uit ZO-Groenland en IJsland, die pas vanaf half mei beginnen met broeden (Cramp & Simmons 1983). De nog noordelijker broedende *arctica* zou nog later kunnen afreizen. Deze vooral via West-Engeland trekkende ondersoort bereikt op de Britse eilanden pas laat in mei zijn voorjaarspiek (Ferns 1981).

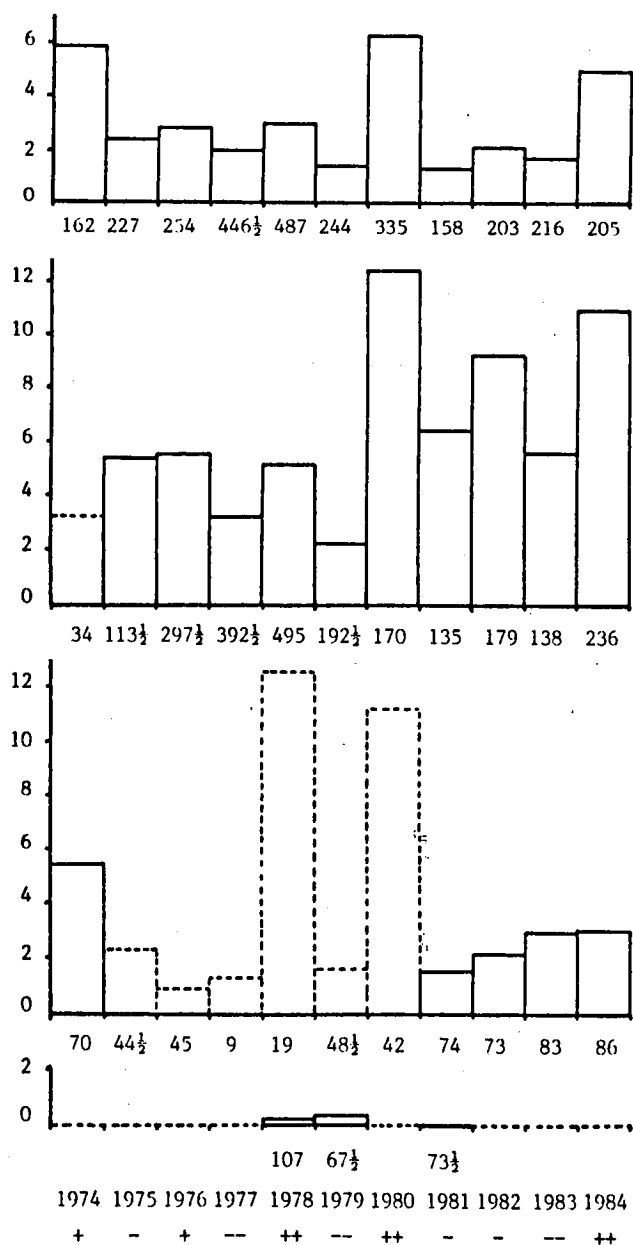
Uit bovenstaand literatuur overzicht blijkt dat de waargenomen trekpiek in maart langs de Hollandse kust, overigens een jaarlijks terugkerend fenomeen (cf. Jansen 1979, Van Dijk & Wassink 1980, Camphuysen & Van Dijk 1983) veroorzaakt kan worden door de trek van *alpina* uit de Britse estuaria naar de Waddenzee (waar zij tot diep in mei blijven hangen) en, zoals door Van Dijk & Wassink (1980) veronderstelden, door de doortrek van *schinzii* uit NW-Afrika naar het Oostzeegebied (waarbij de Waddenzee ook wordt aangedaan). Het feit dat bij de maartpiek in Noord-Holland veel meer vogels werden gezien dan in Zuid-Holland (cf. figuur 5.3.1.), eveneens een jaarlijks terugkerend verschijnsel (Camphuysen en Van Dijk 1983), doet vermoeden dat in ieder geval veel vogels uit Groot-Brittannië komen. Noordoostwaarts over de Noordzee vliegende vogels, die bij tegenwind tegen de Hollandse kust gestuwd worden zullen meer naar het noorden in grotere aantallen langs vliegen dan in het zuiden (cf. Platteeuw 1980), terwijl dat bij uit Afrika en pleisterplaatsen in Zuid-Europa afkomstige vogels niet voor de hand ligt. De trek in begin april in Zuid-Holland, die langs de kust van Noord-Holland vrijwel niet werd vastgesteld (cf. figuur 5.3.1.) zou wel heel goed betrekking op *schinzii* betrekking kunnen hebben, die op tijd in het broedgebied moeten arriveren. Pieken in half mei en zelfs eind mei (cf. figuur 5.3.1. ook Jansen 1979, Van Dijk & Wassink 1980, Camphuysen & Van Dijk 1983) lijken ook vaak wat duidelijker in Zuid-Holland dan in Noord-Holland. Deze kunnen betrekking hebben op *schinzii* uit IJsland en ZO-Groenland. De allerlaatste vogels van eind mei kunnen zelfs eventueel tot *arctica* behoren uit NO-Groenland. Deze normaliter via West-Engeland NW trekkende

figuur 5.3.1. (zie hfst. 7)

Bonte Strandloper - *Calidris alpina*

- a. Zuid Holland + IJmuiden
- b. Noord Holland
- c. Waddengebied

Figuur 5.4.1. Aantallen Dwergsterns per uur in de periode 16 apr/ 3 jun voor de jaren 1974/1984. Gestippeld zijn jaren met minder dan 50 teluren.

a. Zuid-Holland
b. Noord-Holland
c. Waddengebied
d. Meetpost Noordwijk

Figure 5.4.1. Numbers of Little Terns per hour in the period 16 apr/ 3 jun for the years 1974/1984. A dotted line is used for the years with less than 50 hours counted.

a. Zuid-Holland
b. Noord-Holland
c. Wadden Sea area

The + and - signs are an indication for the occurrence of N-E winds.
-- = not more than a few days
- = few
+ = many
++ = almost the whole period

populaties bereiken juist in die periode een piek in Engeland (Ferns 1981). Bovendien is bij NW gerichte trek niet onlogisch dat in Zuid-Holland hogere aantallen worden gezien dan in Noord-Holland. De oostelijkst langstrekkende vogels van deze trekroute moeten met het oog op hun einddoel op zijn allerlaatst ter hoogte van ons land een westwaartse koerscorrectie uitvoeren. Deze vogels zullen dan ook nauwelijks in het Waddengebied voorkomen.

Maarten Platteeuw

5.4. Dwergstern - *Sterna albifrons*

In het voorjaar van 1984 zijn mooi veel Dwergsterns waargenomen. Reden genoeg om eens bij deze soort stil te staan. Dagen met sterke trek waren:

24 apr Hbz 193 N in 11 uren
25 apr Hbz 118 N in 5 uren
26 apr Schev 68 N in 5 uren
IJm 199 N in 4 uren
Hbz 425 N in 9 uren
27 apr Schev 72 N in 4 uren
Hbz 309 N in 8 uren
28 apr IJm 78 N in 3½ uur
Hbz 353 N in 8 uren

Dwergsterns broeden in een groot deel van Europa. De Westeuropese broedvogels overwinteren langs de kust van West-Afrika.

Over de Dwergstern is veel gezegd in het "zeetrekboek" (Camphuysen & Van Dijk 1983). Dit is in het onderstaande verder verwerkt zonder dat dit steeds expliciet vermeld is.

In het voorjaar worden meer Dwergsterns gezien dan in het najaar. Volgens Bijlsma (1977) trekken ze in het najaar niet alleen langs de kust, maar ook 's nachts over land. In het voorjaar trekken vrijwel alle sterns door tussen half april en eind mei. De grootste aantallen worden meestal begin mei gezien. De trek is sterk gericht: 16 apr/ 3 jun, 1974/1984: ZH 97% N, NH 96% N, Wadden 92% NO. In 1984 zelfs resp. 100%, 100% en 98% N. De meeste vogels komen in de eerste ochtenduren en tegen de avond langs.

De trek was vaak het sterkst bij wind uit NW tot O. In de figuur met de gemiddelde treksterkte per windrichting in het zeetrekboek is dit niet helemaal terug te vinden, wat al aangeeft dat er bij deze wind niet altijd sterke trek optrad. In figuur 5.4.1. is het gemiddeld aantal naar noord (oost) vliegende Dwergsterns in de periode 16 apr/ 3 jun in de jaren 1974/1984 per deelgebied weergegeven. Dit aantal varieerde van jaar tot jaar nogal. In de figuur is met + en - globaal het voorkomen van wind uit N-O in de periode met de sterkste trek (eind apr/half mei) aangegeven. In jaren met veel wind uit N-O werden doorgaans meer sterns gezien dan in jaren met weinig wind uit deze richtingen. Deze situatie lijkt sterk op wat bij steltlopers wordt gezien (Van Dijk & Wassink 1980, Camphuysen & Van Dijk 1983, halfjaarverslagen C.v.Z.). Belangrijkste verschil is dat bij wind uit ZO-W toch nog behoorlijk wat Dwergsterns worden gezien. Voor de steltlopers is de volgende verklaring bedacht: bij wind uit ZO tot W vliegen de vogels wel, maar veelal buiten het zicht van de waarnemers, d.w.z. te hoog en/of in een breed front. Bij wind uit NW tot O zouden de vogels lager gaan vliegen om zo weinig mogelijk last te hebben van de tegenwind. Daarbij zou ook stuwing langs de kust optreden. Het onregelmatig voorkomen bij NW-O wind zou verklaart kunnen worden door aan te nemen dat de vogels liever niet met tegenwind van hun pleisterplaatsen vertrekken. Wanneer deze wind wat langer aanhoudt zullen de dieren, zij het met tegenzin, toch vertrekken. Als de vogels al met wind mee van hun pleisterplaatsen vertrokken zijn en onderweg onverwachts op tegenwind stuiten zouden zij, lager, doorvliegen. In principe zou iets dergelijks ook voor Dwergsterns kunnen gelden.

Langs de Noordhollandse kust worden steeds veel meer Dwergsterns gezien dan bij Zuid-Holland en de Waddeneilanden (figuur 5.4.1.). Mogelijk kan het kleinere aantal langs de Noordzeekust van de Waddeneilanden verklaard worden doordat een deel van de vogels via de Waddenzee trekt. Voor de lagere aantallen bij Zuid-Holland is een aantal verklaringen mogelijk:

1. Bij Scheveningen en IJmuiden zouden dieren achter de tellers langs kunnen passeren. Dit kan echter niet de belangrijkste oorzaak zijn want bij Noordwijk, waar wel vanaf het strand wordt gekeken, worden ook minder Dwergsterns gezien dan in Noord-Holland.

2. Een andere mogelijkheid is dat de Dwergsterns net als de Zwarte-en Grote Zee-eenden de bocht in de Belgisch-Nederlandse kust afsnijden en van het Nauw van Calais rechtstreeks naar Noord-Holland vliegen (Den Ouden & Camphuysen 1983, Maas & Platteeuw 1984). Bij deze eenden was dit terug te vinden in de trek langs Meetpost Noordwijk, negen kilometer uit de kust bij Noordwijk. Het aantal Dwergsterns dat daar is gezien is echter zeer klein (1978/1981, 16 apr/ 3 jun, 0,2 N/uur; archief C.v.Z., cf. figuur 5.4.1.). Bij de Rotgans werden ook de grootste aantallen waargenomen langs de Noordhollandse kust, minder vogels bij Zuid-Holland en nog minder bij MpN (Den Ouden & Camphuysen 1983). Van deze vogels wordt aangenomen dat zij de Nederlandse kust in een breed front bereiken, en vervolgens evenwijdig aan de kust verder vliegen. Er zijn veel waarnemingen van groepen Rotgansen die uit zee aan komen vliegen. Van Dwergsterns zijn mij geen waarnemingen van groepen "uit zee" bekend, zodat ook deze mogelijkheid niet erg waarschijnlijk lijkt.
3. Het is ook mogelijk dat de grote aantallen Dwergsterns die vooral 's ochtends bij de Hbz worden gezien al voor zonsopkomst langs Scheveningen zijn gekomen. Camphuysen & Van Dijk (1983) noemen twee gevallen waarin sterke trek bij Dungeness (aan het Nauw van Calais een dag later gevolgd werd door sterke trek bij de Hbz. Als het hier werkelijk om dezelfde vogels gaat moeten zij de hele nacht door hebben gevlogen. Wanneer de Dwergsterns dag en nacht doorvliegen en het dagritme dus niet veroorzaakt wordt door een verschil in activiteit van de vogels overdag, betekent dat dat ze in groepen langs de kust trekken. Tijdens de simultaanstelling van 01 mei 1983 (Den Ouden & Maas 1983; cf. figuur 5.4.2.) werd een langstrekkende "groep" gezien waarvan het grootste aantal pas tussen de middag langs de Hbz vloog. Bij Scheveningen passeerden de meeste vogels voor 9 uur, dus minstens 4 uur eerder.

Je zou haast zeggen dat de vogels op een zodanige (vaste) tijd in "groepen" vanuit Afrika of eventuele pleisterplaatsen onderweg vertrekken dat ze de grootste kans hebben om 's nachts langs Scheveningen en 's ochtends langs de Hbz te komen.

Langs de Noordhollandse kust zijn tussen 1980 en 1984 gemiddeld twee maal zoveel Dwergsterns per uur gezien dan in de jaren daarvoor. Ik denk niet dat dit een werkelijke toename van het aantal langsgetrokken sterns weergeeft. De laatste jaren is eind april en begin mei, de tijd met de sterkste trek, meer gekeken dan eind mei, wanneer er veel minder Dwergsterns langstrekken. In 1976/1978 waren de waarnemingsuren meer gespreid over de periode. Als in 1984 in alle weken evenveel geteld zou zijn zou het uurgemiddelde 7,4 vogels N/uur (gewogen gemiddelde) zijn i.p.v. 10,9. Verder is er na 1978 ook minder in de middag en avond gekeken dan daarvoor. Een andere aanwijzing dat het hier om een artefact gaat is dat in Zuid-Holland het uurgemiddelde niet toeneemt. Het aantal getelde uren en de spreiding daarvan is in Zuid-Holland minder afgenomen dan in Noord-Holland (gemiddeld aantal teluren 16 apr/ 3 jun 1976/1978 resp. 1979/1984: ZH 396 resp 308; NH 395 resp 175).

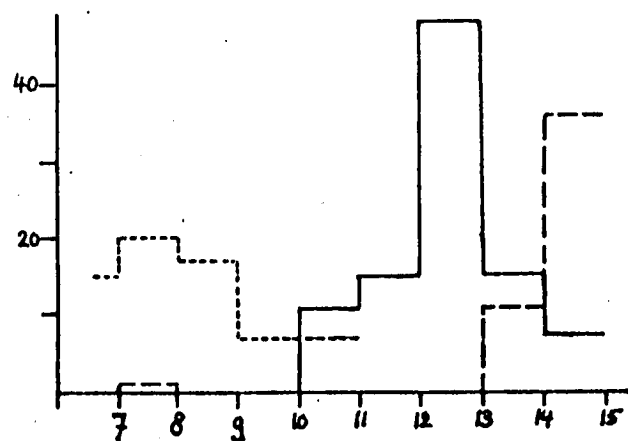
Door de sterk gerichte en snelle doortrek zijn dubbeltellingen van vogels op één telpost niet waarschijnlijk. Dit maakt het mogelijk het aantal waargenomen vogels te vergelijken met de omvang van de broedpopulatie ten noorden van ons land, die bij West Afrika overwinterd. Volgens Cramp et.al. (1985) overwinteren de broedvogels van Oost-Europa en het westen van de Sovjet-Unie rond het Arabisch schiereiland. Waar de grenzen tussen beide populaties precies ligt wordt niet vermeld. Ook Glutz von Blotzheim & Bauer (1982) zijn daar, hoewel gesuggereerd wordt dat het wel bekend is, niet erg duidelijk over. In noord Nederland, de beide Duitslanden, Denemarken en Zweden broeden 1700 à 2200 paar. Voor de rest van het Oostzeegebied en noord Finland komen daar nog 600 à 700 paar bij (Cramp et.al. 1985, Glutz von Blotzheim & Bauer 1982, Rooth 1981). Dat betekent, aangenomen dat er weinig niet broeders zijn, dat er ten noordoosten van ons tussen 3500 en 6000 vogels broeden die hier langs zouden kunnen komen.

Bij de Hbz zijn tussen 16 april en 3 jun 1984 in 168 uur 2050 naar het noorden vliegende Dwergsterns gezien. Een extrapolatie, waarbij precies rekening wordt gehouden met de tijd van de dag, de windrichting enz. is erg veel werk, maar blijft weinig betrouwbaar. Daarom maar wat uit de losse pols. Als het uurgemiddelde per week vermenigvuldigd wordt met het aantal uren daglicht, dan levert dat gesommeerd voor de totale daglichtperiode van 16 apr tot 3 jun (± 770 uur) een aantal van 5232 Dwergsterns op. Deze schatting zal wel te hoog zijn omdat vooral in de ochtenduren, met de sterkste trek, is geteld. Zo tussen de drie-en vierduizend vogels lijkt mij een redelijke schatting.

In een goed jaar (met veel wind uit N-O) komt dus een groot deel van de Dwergsterns die hier langs kunnen komen binnen zichtsafstand (± 3 km.) langs de Noordhollandse kust langs. Aangenomen dat tussen ± 3 en ± 9 km. (bij Meetpost Noordwijk vliegt bij niets meer) uit de kust ook nog wel het een en ander vliegt zouden vrijwel alle vogels die ten NO van hier broeden laag over zee langs de kust langsvliegen.

In een slecht jaar, bijvoorbeeld 1977 (geteld 1244 exx., geextrapoleerd 2500 exx.) zouden slechts tussen 1500 en 2500 Dwergsterns binnen zichtsafstand langstrekken.

Frank van den Ende

Figuur 5.4.2. Dagritme van de Dwergstern op 01-05-1983. (bij Scheveningen werd tot 11 uur waargenomen)

..... Scheveningen
 ——— Hondsbosse
 ---- Texel

(Wit C.v.Z. verslag nr. 23, blz 36)

Figure 5.4.2. Diurnal rhythm of Little Terns on 01-05-1983. (near Scheveningen is counted till 11.00 hour)

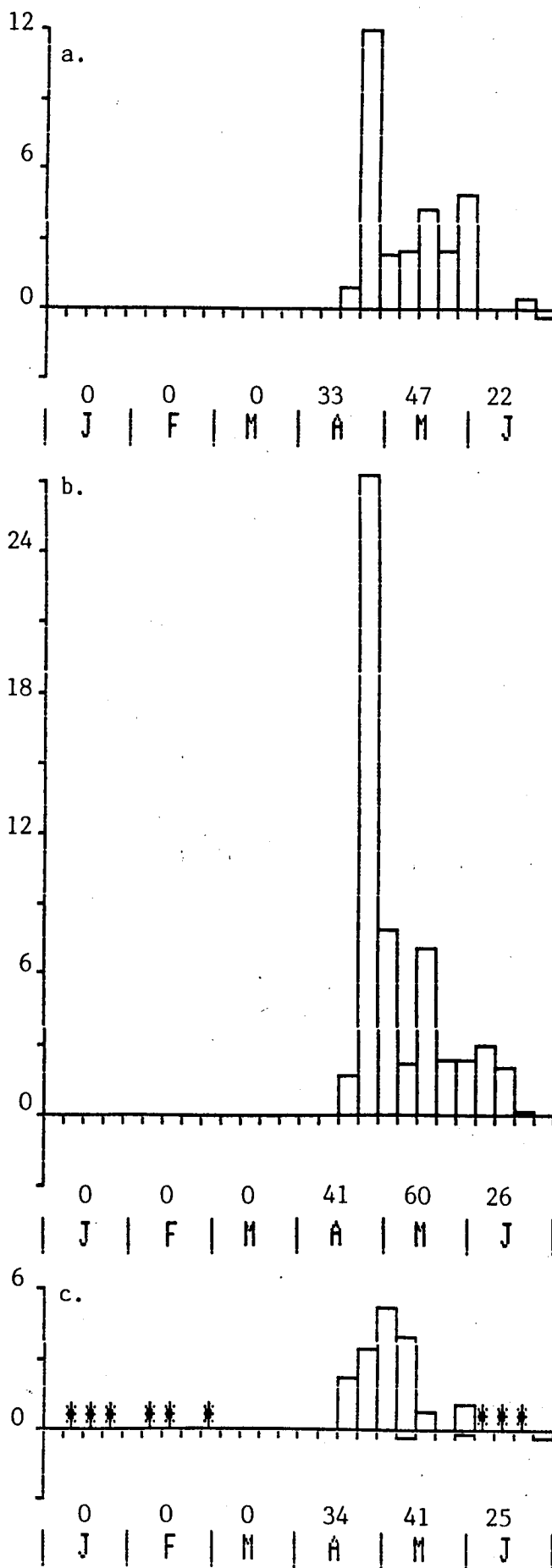
..... Scheveningen
 ——— Hondsbosse
 ---- Texel

(Published in C.v.Z. report 23, page 36)

5.5. Summary.

In this seawatching report of spring 1984 the following species of birds have received special attention, because of remarkable aspects in their migration patterns or numbers: Teal, Shoveler, Knot, Dunlin and Little Tern.

Dabbling ducks usually participate substantially in the spring movements recorded during seawatches in March and April, especially along the coast of Noord-Holland. This year showed particularly high numbers of Teal and Shoveler, though the timing was quite normal. Of both species the migration peak occurred in the first half of April, while the first individuals started to pass by in the second week and in the first week of March respectively. Table 5.1 shows that for both species 1984 produced more birds per hour than ever since 1980. It demonstrates as

figuur 5.4.3. (zie hfst. 7)

Dwergstern - *Sterna albifrons*

- a. Zuid Holland + IJmuiden
- b. Noord Holland
- c. Waddengebied

well that the occurrence of higher numbers in Noord-Holland than in any other area is consistent throughout the years. This fact suggests strongly that the majority of these migrants would originate from the British Isles.

The already traditional May migration was rather more prominent this spring than in most others. As known from previous investigations the European Knots can be divided in two distinct populations (with probable subspecific status, pers. comm. C.S.Roselaar), one from Canada, Spitzbergen and NE-Greenland and another from Siberia. Since the first population leaves its West-European wintering areas mainly in March, the birds passing by the Dutch North Sea coast in May are almost certainly all of Siberian origin. These birds come from NW-Africa and pass rapidly by, practically without significant stops in the Netherlands (only small peaks in May are registered in either Delta area or Dutch Wadden Sea) to Schleswig-Holstein, where they stay on until their final departure to Siberia. All migration observed was concentrated in Zuid-Holland and Noord-Holland and amounted to maxima of c. 2000 birds on 11 May and about 2500 on 13 May, which is earlier than in most years.

Dunlins too reached exceptionally high numbers this year. On average 23.7 birds were observed flying north per hour throughout the entire first half of the year. Most movements were concentrated in March, but as usual too in most springs some movement occurred as well in the first half of April and in May. As the passing by of the vast majority of Dunlins in March coincides with the departure of the wintering birds from the British estuaries, it is assumed that virtually all these birds belong to the *alpina* population migrating to north Fenno-Scandia and NW-Russia. Therefore the March peaks may be higher in Noord-Holland than in Zuid-Holland, caused by concentration effects of westward flying birds from Britain to the Wadden Sea along the Dutch west coast. *Schinzii* from the Baltic could participate as well (they start breeding rather early), but they should already be in summer plumage at this time of the year (pers. comm. C.S.Roselaar) and the March migrants certainly are not. Probably these *schinzii* birds pass by in the first half of April. May migrants could be *schinzii* from Iceland and SE-Greenland and the latest ones even may belong to *arctica* from NE-Greenland, both following a more easterly course than most individuals of these populations. They may stay for some time in the Dutch Delta area, but are unlikely to visit the Wadden Sea with any regularity. This could explain as well why in May, unlike March, in Noord-Holland less migration of Dunlin is observed than in Zuid-Holland. These bird populations come from the south (NW-Africa) and are heading NW.

Although this spring almost twice as many Little Terns migrated north along the Dutch coast (except the Wadden island coast) than in any other year, it is argued that this was largely due to a larger proportion of observation hours in the peak period than in previous years. Figure 5.4.1 shows clearly that in the limited migration period of the bulk of Little Terns 1984 was as a result of frequent favourable wind directions (N-E) a reasonably good year, but certainly not exceptional. For the generally higher numbers in Noord-

Holland than in Zuid-Holland is suggested as the most probable explanation that birds flying north continue doing so by night. So those groups passing by Dungenes one day, fly along Zuid-Holland in the very early morning before dawn and can be observed again when after sunrise they pass by Noord-Holland. From population estimates and migration data in the literature it is deduced that some 3500-6000 birds could pass by the Dutch coast, originating from the breeding populations N and E of the Netherlands. A simple extrapolation, not accounting for weather circumstances or daily rhythm suggests that in 1984 5500 birds migrated N along Noord-Holland, which would be a rather substantial proportion of the possible number. Springs with less frequent occurrence of the favourable wind directions, like for example 1977 with the extrapolation resulting in a mere 2500 birds, would show significantly less migrants.

5.6. Literatuur.

- Altenburg, W., Engelman, M., Mes, R. & Piersma, T. 1982. Wintering waders on the Banc d'Arguin, Mauritania. (Comm. nr.6 Werkgroep Waddenzeegebied) Stichting Veth tot steun aan Waddenonderzoek, Leiden.
- Bijlsma, R.G. 1977. Enige opmerkingen over de trek van de Dwergstern (*Sterna albifrons*) over Nederland. *Water- vogels* 2:147-151.
- Camphuysen, C.J. & Dijk, J. van 1983. Zee-en kustvogels langs de Nederlandse kust, 1974-1979. *Limosa* 56: 81-230.
- Cramp, S. & Simmons, K.E.L. 1977. The Birds of the Western Palearctic. Vol 1. Oxford University Press. Oxford, London, New York.
- Cramp, S. & Simmons, K.E.L. 1983. The Birds of the Western Palearctic. Vol 3. Oxford University Press. Oxford, London, New York.
- Cramp, S. & Simmons, K.E.L. 1985. The Birds of the Western Palearctic. Vol 4. Oxford University Press. Oxford, London, New York.
- Dick, W.J.A., Pienkowski, M.W., Walter, M. & Minton, C.D.T. 1976. Distribution and geographical origin of Knot *Calidris canutus* wintering in Europe and Africa. *Ardea* 64: 22-47.
- Dijk, J. van & Wassink, A. 1980. Het verloop van de zichtbare voorjaars trek van een aantal steltlopers langs de Hollandse kust. *Limosa* 53:109-120.
- Ferns, P.N. 1981. Identification, subspecific variation, ageing and sexing in European Dunlins. *Dutch Birding* 3: 85-98.
- Glutz von Blotzheim, H.N. & Baure, K.M. 1982. Handbuch der Vögel mitteleuropas teil 8(2), Wiesbaden.
- Jansen, F.H. 1979. Enige aspecten van de trek van de Bonte Strandloper *Calidris alpina* voor Scheveningen. *Limosa* 52: 34-52.
- Maas, F.J. & Platteeuw, M. 1984. De trek gedurende de eerste helft van 1983. C.v.Z. verslag nr. 25.
- Meininger, P.L., Baptist, H.J.M. & Slob, G.J. 1984. Vogel-tellingen in het Deltagebied in 1975/76-1979/80. Rijks-waterstaat Deltadienst & SBB Zeeland, Nota DDMI-84. 23.
- Ouden, J.E. den & Camphuysen, C.J. 1983. Meetpost Noordwijk 1978-1981 deel 2. C.v.Z. Gest. rapp.
- Ouden, J.E. den & Maas, F.J. 1983. C.v.Z. verslag van de nationale simultaan telling op 30 april en 1 mei 1983. Bijlage C.v.Z. verslag nr. 23. Gest. rapp.
- Prater, A.J. 1981. Estuary birds of Britain and Ireland. Calton.
- Smit, C.J. & Wolff, W.J. 1981. Birds of the Wadden Sea. Balkema, Rotterdam.